

Н. М. КОЛЯДА

доктор педагогічних наук, доцент

м. Умань, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ПЕДАГОГІКА ДІАЛОГУ В МЕТОДИЦІ ПІОНЕРСЬКОЇ РОБОТИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

В сучасній соціально-виховній практиці все більшого значення набуває такий феномен, як педагогіка діалогу, яку характеризують відвертість, гуманність, толерантність, доброзичливість, спільне бачення педагогом і вихованцями ситуації, взаємна спрямованість на розв'язання проблеми, взаємоактивність, готовність прийняти точку зору іншого тощо, рівність психологічних позицій учителя й учнів, взаєморозуміння, проникнення у світ один одного тощо.

У цьому контексті заслуговує на увагу творча спадщина, теоретична і практична діяльність відомих українських педагогів. Насамперед, Василя Олександровича Сухомлинського – видатного педагога, публіциста, дитячого письменника, члена-кореспондента Академії педагогічних наук РРФСР (1957), Заслуженого вчителя школи УРСР, нагородженого орденом Леніна (1960)... директора відомої на весь світ Павлиської школи (Онуфріївський район на Кіровоградщині), в якій працював з 1948 р. й до кінця життя [2, с. 893].

Важливе місце в педагогічній діяльності В. О. Сухомлинського займала розробка широкого спектру питань, пов'язаних з діяльністю дитячих і юнацьких об'єднань, що отримало віддзеркалення у його творах: „Воспитание коммунистического отношения к труду” (1959), “Пионерская романтика” (Болгарія, 1965), “Воспитание личности в советской школе” (1965), “Этюды о коммунистическом воспитании” (1967), “Наша добрая семья (Записки пионервожатого)” (невиданий рукопис педагога датований 1967 р.), “Серце віддаю дітям” (1968), “Павлиська середня школа” (1969), “Народження

громадянина” (1970), “Методика виховання колективу” (1971), “Як виховати справжню людину” (1989) та ін.

Принципи організації піонерської роботи В. О. Сухомлинський частково висвітлив у статті “Наша добрая семья (Записки пионервожатого)”. Уривок з невиданого рукопису педагога (датованого 1967 р.) опубліковано у науково-популярному виданні “Этюды о В. А. Сухомлинском [3]. Педагогические апокрифы” (упорядник акад. О. В. Сухомлинська). Вперше ж цей рукопис був опублікований у 1965 р. в Болгарії під назвою “Пионерская романтика” [3, с. 31].

У “Записках...” педагог розкриває важливість і необхідність романтико-героїчного виховання дітей; пропонує виховувати ідейність, патріотизм, моральність дитини у природніх умовах, на природі, залучаючи дітей до різних видів ігрової та трудової діяльності. За словами О. В. Сухомлинської, запропонована педагогом методика “...є близькою до методів вільного виховання при збереженні емоційної підтримки авторитетного педагога, який виступає тут у ролі піонерського вожатого: мета його праці – пробудити добрі почуття, людяність, “пізнати світ сердець”, “іти до людини” [3, с. 31]. За своєю спрямованістю праця перегукується з книгою “Серце віддаю дітям” (1968) та з “Етюдами про комуністичне виховання” (1967).

У розробленій В. О. Сухомлинським методиці піонерської роботи значне місце займало питання співвідношення педагогічного керівництва і дитячої самодіяльності. Мистецтво педагогічного керівництва дитячою самодіяльністю педагог вбачав в умінні вчителя бути так само захопленим роботою, як і діти, трудитися разом з ними, при цьому прагнути наситити їхню діяльність громадянськими поривами. Саме у такій спільній діяльності відкриваються дитячі серця, вихованець стає другом, товаришем педагога, між ними виникає спільність поглядів, життєвих цілей. Учитель передає учням не тільки знання, але й свій погляд на життя, своє ставлення до дійсності [1, с. 44].

За словами О. В. Сухомлинського, “... правильне виховання – це гармонія взаємодії вихователя і колективу на особистість вихованця. В цій гармонії провідна роль належить безпосередньому впливу вихователя-вожатого на

духовний світ людини, – тієї парної педагогіки, якій необхідно повернути „права громадянства”. Колектив живе тільки тоді, коли відбувається безперервний процес всебічного розвитку кожної особистості. Багатство духовного світу колективу визначається багатством духовного світу особистості” [3, с. 33].

За словами акад. М. В. Богуславського, Василь Олександрович Сухомлинський, як директор Павлівської школи, був еталоном здійснення істинно педагогічного керівництва дитячими і юнацькими самодіяльними організаціями. Демократична, глибоко гуманна людина за вдачею, він завжди прагнув використовувати стимулюючий підхід до дитини, рішуче відкидав авторитарну педагогіку, виховання “за командою”. У свою чергу, це викликало любов і довіру до нього з боку дітей. Доброта і справедливість, ерудиція і безмежна відданість вихованцям... Романтик, поет, творча людина, яка глибоко розуміє світ дитинства... Завдяки цим особистісним рисам, помноженим на ґрунтовне знання теорії і методики піонерської роботи, він став справжнім “піонерським директором” – людиною, яка високо ставить усвідомлення піонерами відчуття господаря своєї організації, не допускає авторитарної підлеглості органів дитячого самоврядування рішенням педагогічної ради, особистим вказівкам, і тим більше – розпорядженням директора школи 1, с. 44–45].

При виборі старшого піонерського вожатого В. О. Сухомлинський керувався таким принципом: це завжди була випускниця Павлівської школи, в якій яскраво виявлялася професійно-педагогічна спрямованість особистості, любов і пошана до дітей; вона обов'язково повинна була володіти музичними інструментами, добре співати і танцювати, що допомагало на високому рівні організувати та емоційно насичувати позакласні піонерські заходи. Старший піонерський вожатий щорічно обирався педагогічною радою, що свідчило про його високий статус у Павлівській школі. Сам Василь Олександрович приділяв багато уваги старшим піонервожатим, ділився “секретами” методики піонерської роботи, передаючи їм свою педагогічну майстерність [1, с. 45]

У статті “Наша добрая семья (Записки пионервожатого)” О. В. Сухомлинський писав: “Хто ж має бути вихователем юних ленінців?

В школах він називається вожатим. Вожатий піонерської дружини, вожатий загону. Він повинен бути самим досвідченим педагогом, у досконалості володіти парною педагогікою (без лапок), яка в нинішніх умовах визначає культуру педагогічної праці... Він істинний духовний наставник кожної людини, він вчить жити, відкриває людині очі на світ і насамперед на саму себе...” [1, с. 32].

Педагог зазначав: “Головне в піонерській роботі – виховання душі, виховання особистості, формування морального обличчя громадянина, патріота, трудівника. Ідейне благородство людини починається з того, як вона ставиться до матері і батька, наскільки чутливо і тривожно вона відчуває поряд з собою іншу людину. Людність – ось що в першу чергу повинна виховувати піонерська організація. Але людність – це якість глибоко індивідуальна. Не огляди і конкурси, не дворічки і трирічки, не збори і змагання повинні бути на першому плані, а повсякденна, непомітна з першого погляду, важка і багатогранна праця з людською особистістю...”

...Не мудрування над організаційною структурою, не придумування всіляких форм підкорення і керівництва, не всесоюзні і республіканські „заходи” – всілякі дворічки і трирічки, конкурси, огляди, рейди і змагання, а непомітний, з першого погляду, дотик вихователя до серця Петі і Тані – ось у чому сутність піонерської роботи” [3, с. 31–33].

Список використаних джерел

1. Богуславский М. В. Детское движение в России: между прошлым и будущим: монография / М. В. Богуславский. – Тверь : Научная книга, 2007. – 112 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Сухомлинский В. Наша добрая семья (Записки пионервожатого) // Этюды о В. А. Сухомлинском. Педагогические апокрифы / Составление, предисловие, комментарии, вступления к частям книги О.В. Сухомлинской. – К. : Акта, 2008. – С. 31–33.